

УДК 372.8

СТВОРЕННЯ КРЕОЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ «ГЕОМЕТРІЇ» У 7 КЛАСІ

Заїка Оксана, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.

ORCID: 0000-0002-8479-9408

E-mail: ksuwazaika@gmail.com

У статті піднімається питання навчання дітей сьомого класу систематичного курсу «Геометрія». Пропонується створення опорних конспектів у вигляді креолізованих текстів. Розкривається це поняття та види (особливості) таких текстів. Обґрунтовується, що саме такий підхід до вивчення геометрії допоможе новому поколінню успішно вивчати цей курс. Оскільки необхідно враховувати особливість сучасної молоді – кліпове мислення. У статті розкривається поняття «кліпове мислення», його позитивні та негативні сторони. Доводиться, що використання креолізованих текстів з одного боку спирається на позитивній стороні такого мислення, а з другого боку – дає можливість частково подолати його негативну сторону. Автором наводиться схематичний конспект усього основного геометричного матеріалу за підручником О. Істера.

Ключові слова: геометрія, сьомий клас, креолізовані тексти, кліпове мислення, схематичний конспект, трикутник, кут, коло.

CREATION OF CREOLIZED TEXTS DURING TEACHING “GEOMETRY” IN 7-TH CLASS

Zaika Oksana, PhD in Pedagogy, Senior Lecturer of Physical and Mathematical Education and Informatics Department, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-8479-9408

E-mail: ksuwazaika@gmail.com

The article raises the issue of teaching seventh-grade children a systematic course “Geometry”. It is proposed to create reference notes in the form of creolized texts, which are already penetrating into modern education. Their main components are the verbal part (inscription) and the iconic part (figure). This concept and three ways of their formation are revealed: verbal text + image, image + verbal text, verbal text = image. Given the peculiarities of the new generation, in the educational process, we propose to use more the second method of creolized texts formation. This approach to the study of geometry is justified by the need to take into account the peculiarity of the modern generation – clip thinking. The article reveals the concept of “clip thinking”. This concept was introduced in the '90s and means a person's perception of the world around him as a sequence of unrelated phenomena. Such thinking has positive aspects, among which it is important to quickly perceive information, mainly by reading the image-picture. And the negative aspects that negatively affect the ability of the younger generation to learn, analyze, generalize, and find cause-and-effect relationships. These negative aspects need to be overcome in every geometry lesson, teaching children to analyze both when solving problems and when creating reference summaries of theoretical material in the form of creolized texts. In the

article, the author gives a schematic summary of all the basic geometric material, which children study in the seventh grade (according to the textbook of O. Ister). It is the creation of such a syllabus in the seventh grade and its continuation in the next grades (and this is a mandatory part of the teaching methodology) that promotes the better mastering by students of a systematic course in geometry. This synopsis will be their guide in preparation for the state final certification in the ninth grade.

Keywords: *geometry, seventh grade, creolized texts, clip thinking, schematic abstract, triangle, angle, circle.*

У 7 класі починається систематичне вивчення курсу «Геометрія». І хоча діти мали справу з елементами цієї давньої і досить цікавої науки, у них цей предмет викликає страх. Вони вважають його важким, не розуміють, не бачать зв'язку між різними поняттями, не знають, як розв'язувати задачі. Як допомогти дитині не загубити інтерес до геометрії? Як показати, що і в цьому предметі всі поняття взаємопов'язані, усі фігури «живуть дружньою сім'єю»?

Покоління, яке саме зараз навчається у школі, тісно співіснує із Інтернетом, воно отримує багато інформації із навколишнього світу. І для того, щоб не відбулося перенавантаження дитини, її мозок пристосувався, розвинувши так зване кліпове мислення. Тобто відбулася перевага візуальності над вербальністю. І завдання вчителя – бути готовим навчити нове покоління, у якого переважає саме візуальне мислення.

Що ж таке кліпове мислення? Цей термін було введено у середині 90-х років, коли з'явилися перші відеоролики – кліпи. Спочатку він означав здатність людини сприймати світ через короткі яскраві образи і послання теленовин або відеокліпів. Тобто ключовим є образ, а не поняття і логічні конструкції, які є важливими для понятійного (словесно-логічного) мислення [3].

Слово «кліп» походить від англійського «clip», що означає «робити вирізки з газет чи фільмів». Вирізаючи основні моменти і складаючи їх у загальну історію, монтажер створює за глядача загальну картину, не заглиблюючись у запропоновану тему. Кліпове мислення працює за тими ж принципами, що й відеокліпи, тобто людина сприймає навколишню дійсність як послідовність ніяк не пов'язаних між собою явищ, а не як однорідну структуру, що має на увазі взаємозв'язок усіх частинок [4].

Завдання кліпового мислення – не примусити замислитися, а створити емоційний фон, тоді людина починає жити, зважаючи на емоції. Здатність до аналізу інформації знижена, людина просто не здатна тривалий час зосереджуватися на чомусь одному. Ефективно працювати може лише з короткими уривками інформації [1]. Саме такими сьогодні є більша частина дітей та молоді.

Питання кліпового мислення, його особливості розкрито у працях багатьох науковців, серед них М. Антипов, І. Березовська, С. Докука, І. Іваніна, А. Ісаєва, Дж. Мартін, О. Фрідман та інші.

Кліпове мислення має свої позитивні сторони, серед яких є такі:

1. Воно прискорює реакцію. Британський футуролог Дж. Мартін розділяє людей на два типи: люди-книги, які мають тривале мислення, і люди-екрану, наділені кліповим мисленням. Перевага останніх – швидка реакція. Вони швидше реагують на будь-які стимули і зміни [5].
2. Захищає мозок від інформаційного перенавантаження.
3. Розвиває багатозадачність.

Є і негативні сторони:

1. Людина не спроможна довго концентруватися на інформації. Її спроможність аналізувати помітно знижується, оскільки будь-яка інформація не затримується у свідомості та дуже швидко замінюється новою. Такі властивості мозку, як аналіз, виділення головного, узагальнення, висновки, – стають надважкою задачею.
2. Послаблює відчуття співпереживання.
3. Знижується рівень успішності й коефіцієнту засвоєння знань. Учні швидко забувають те, чому їх навчили зовсім нещодавно.
4. Перенасичення рекламною інформацією. Підвищення сприйнятливості до маніпуляцій і впливу. Люди мислять дуже поверхово, не вміють аналізувати, видають думки, які вони почули від когось іншого.

Проблему кліпового мислення учнів можна розв'язати за допомогою використання під час навчання креалізованих текстів, які стали предметом дослідження у кінці двадцятого століття. Над цим питанням працювали такі дослідники, як О. Анісімова (виділила групи креалізованих текстів), С. Зауербір, О. Пойманова (досліджували взаємозалежність між вербальною та невербальною частинами креалізованого тексту), О. Лутовинова, О. Романовська, І. Вашуніна (досліджували використання у лінгвістиці), Л. Большіянова, Ю. Сорокін, Є. Тарасов та інші. Але питання використання креалізованих текстів під час вивчення математики є ще мало вивченим.

Мета статті: розкрити особливості навчання дітей систематичного курсу «Геометрія» з використанням креалізованих текстів.

Як показують дослідження психологів, молоде покоління дійсно має кліпове мислення, не вміє виокремлювати головного, аналізувати, бачити причинно-наслідкові зв'язки. Воно сприймає інформацію короткими перебіжками.

Завдання вчителя використати всі позитивні сторони такого мислення і здолати якомога більше негативних рис. Зараз надзвичайно важливо робити якомога більше для того, щоб діти вчилися встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати і розуміти ключові причини того, що відбувається, а це дійсно можна розвивати під час вивчення математики, зокрема геометрії.

Враховуючи особливість сучасного покоління, пропонуємо широко використовувати здатність дитини сприймати інформацію з рисунків, а тому подавати навчальний матеріал у вигляді рисунків та схем.

У наш час на зміну традиційним текстам у навчальний процес активно приходять креалізовані тексти (від франц. *créolisation*) – це тексти, фактура яких складається з двох негомогенних частин: вербальної та невербальної (цей термін належить психолінгвістам Ю. Сорокіну та Є. Тарасову) [6].

За думкою дослідників, основними властивостями креалізованих (як і звичайних текстів) є цілісність і зв'язність.

Основні компоненти креалізованого тексту: вербальна частина (напис/підпис, вербальний текст), іконічна частина (малюнок, фото, таблиця). У різних типах тексту вони зустрічаються у різних комбінаціях. Найбільш поширені моделі: зображення + написи/підписи (бігборд, плакат), серія зображень + написи/підписи, що їх супроводжують (комікс, альбом), вербальний текст + зображення без напису/підпису

(листівка, художній текст), основний вербальний текст + зображення й супроводжувальний напис/підпис (газетно-публіцистичні, документні, наукові, науково-популярні). Створюються креолізовані тексти трьома основними способами: 1) вербальний текст + зображення: до традиційного вербального тексту додається зображення; 2) зображення + вербальний текст: до ілюстративно-візуальних елементів додаються вербальні компоненти; 3) вербальний текст = зображення: текст спочатку створюється як креолізований, вербальні та ілюстративно-візуальні компоненти підбираються спеціально для взаємодії з ним. Отже, креолізовані тексти можна й потрібно використовувати у навчальному процесі [1; 7].

Найкращими є такі креолізовані тексти, у яких вербальний компонент (вербальний текст) та невербальний компонент (малюнок) утворюють одне візуальне, структурне, смислове та функціонуюче ціле, що забезпечує його комплексний прагматичний вплив на учня.

На початку вивчення систематичного курсу «Геометрія» пропонуємо дітям завести зошит для правил. Але у нього будемо записувати не текст, не формулювання основних понять, а будемо привчати дітей використовувати різні символи та позначення, як загальноприйняті, так і розроблені самими дітьми.

Перша сторінка – умовні позначення. Уважаємо доречним увести певні математичні символи уже у 7 класі, що значно полегшить створення дітьми опорних конспектів (таблиця 1).

Таблиця 1


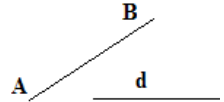
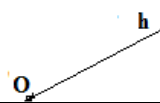
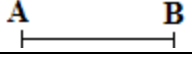
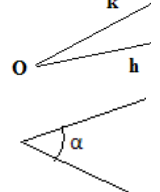
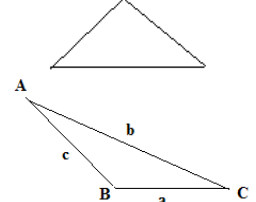
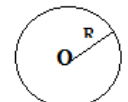
Умовні позначення

	Символ
Належності	$A \in a$
Включення	$a \subset A$
Перетину	$a \cap b = A$
Промінь	(AB)
Відрізок	$[AB]$
Кут	$\sphericalangle O$
Трикутник	Δ
Прямі:	
– паралельні	\parallel
– перпендикулярні	\perp
Медіана	m
Бісектриса	l
Висота	h

Другу сторінку будемо заповнювати у чотири колонки: назва, геометричний вигляд, складові частини, позначення. Пропонуємо дітям залишити (у залежності від почерку дитини) порожніми ще одну-дві сторінки, які будуть заповнюватися по мірі вивчення ними планіметрії та стереометрії (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні геометричні фігури

Назва	Геометричний вигляд	Складається з	Позначення
Точка			A, B, C, D, ...
Пряма		Безліч точок	a, b, c, d... AD, XY
Промінь		Точка і пряма	Oh, (AB)
Відрізок		Дві точки – кінці, частина прямої	AB, [AB]
Кут		Два промені із спільним початком	$\angle kOh$, $\angle O$, $\angle AOB$, α
Трикутник		Три точки, три відрізки	$\triangle ABC$
Коло		Точка – центр, відрізок – радіус	(O; R)

Першою геометричною фігурою, яку вивчають семикласники, є кут. Тому наступні 3–4 сторінки будуть присвячені саме йому. Ці сторінки заповнюються по мірі вивчення теоретичного матеріалу і весь час доповнюються. Спочатку вона буде виглядати таким чином (рис. 1).

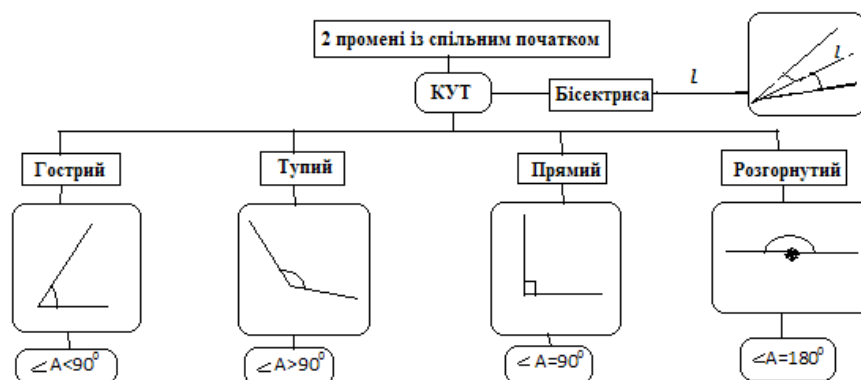


Рис. 1. Схема «Кут»

Ця схема створюється вчителем разом із дітьми. По-перше, вони знають усі ці види кутів ще з попередніх класів. По-друге, так вчитель покаже спосіб створення опорного конспекту.

Пізніше, коли діти вивчать прямі лінії та їх взаєморозташування, ця сторінка буде продовжена. З'явиться наступний запис (рис. 2 а), який буде продовжено після вивчення паралельних прямих (рис. 2 б).

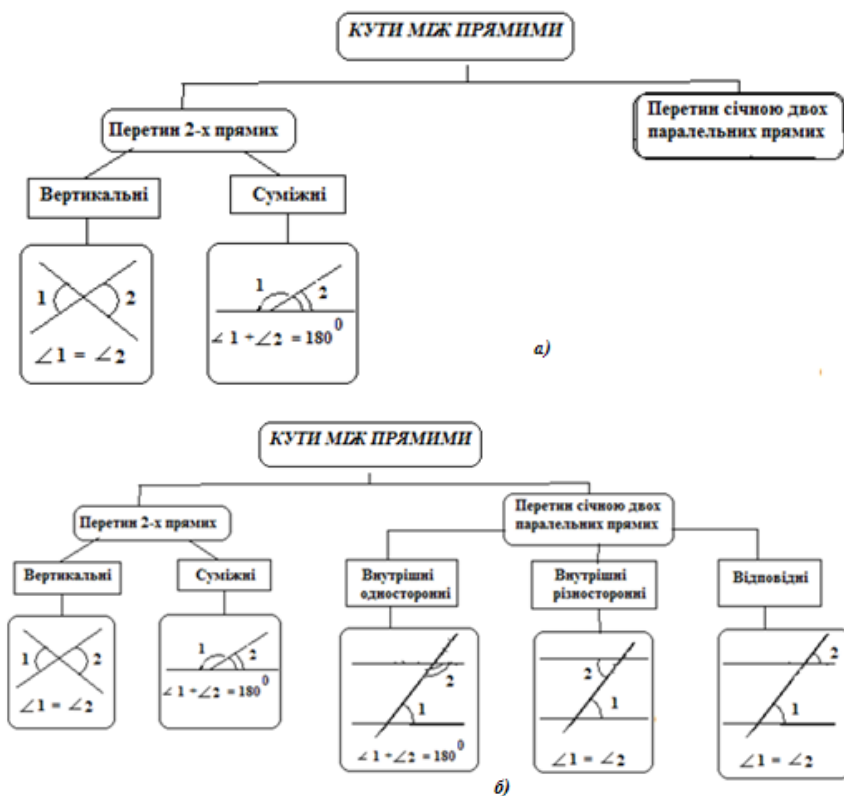


Рис. 2. Схема «Кут між прямими»

Далі діти вивчають тему «Трикутник», у якій також міститься інформація про кути. І вчитель пропонує дітям додати ще одну схему до теми «Кути» (рис. 3).

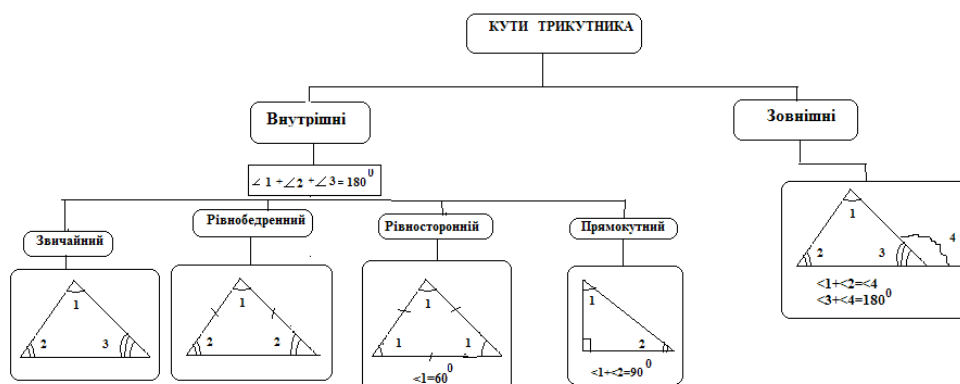


Рис. 3. Схема «Кути трикутника»

Після вивчення теми кола, тут додається наступна схема (рис. 4), до якої діти додадуть у 8 класі центральний та вписані кути (таким чином буде продемонстровано логічний зв'язок між вивченим раніше і тим, що діти вивчають на новому етапі).

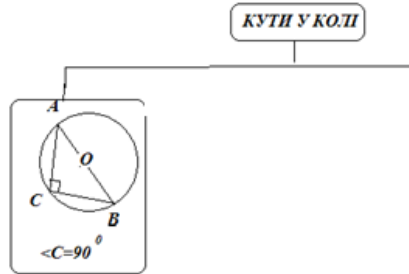


Рис. 4. Схема «Кути у колі»

Наступний блок у зошиті для правил буде присвячений фігурі з найменшою кількістю сторін – трикутнику. Є необхідним наголосити дітям на тому, що у більшості задач, для їх розв'язання, необхідно знайти певний трикутник, або трикутники. Важливим є знання трьох ознак рівності трикутників та ознак рівності прямокутних трикутників. Їх подаємо схематично. Після вивчення ознак рівності прямокутних трикутників, діти вивчають нерівність трикутника, яку також додаємо до схеми. Вони з'являються по мірі вивчення матеріалу (рис. 5 а), б)).

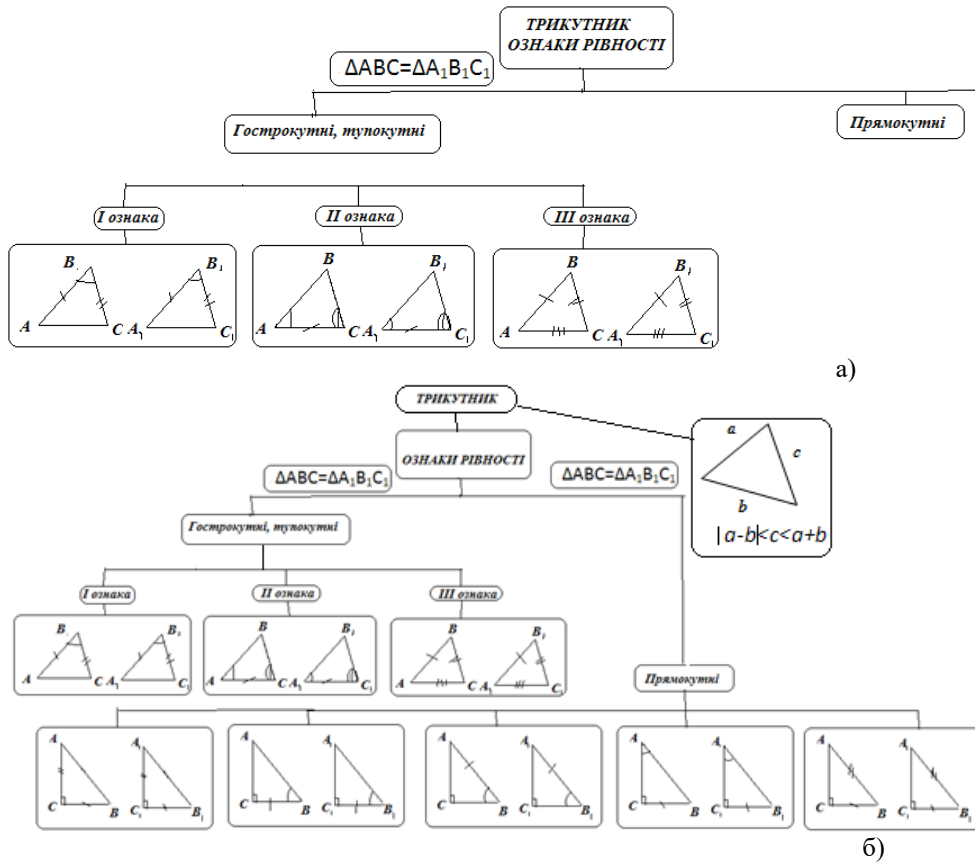


Рис. 5. Схема «Трикутник»

З трикутниками пов'язані такі три прямі: бісектриса, медіана, висота (рис. 6 а) - г)). Бісектриса (рис. 6 а)). Після вивчення рівнобедренного трикутника додається ще одна властивість (рис. 6 б). А у 8 класі буде дописана властивість поділу бісектрисою сторони, до якої вона проведена.

Медіана і висота теж будуть доповнені пізніше, у 8 і 9 класах.

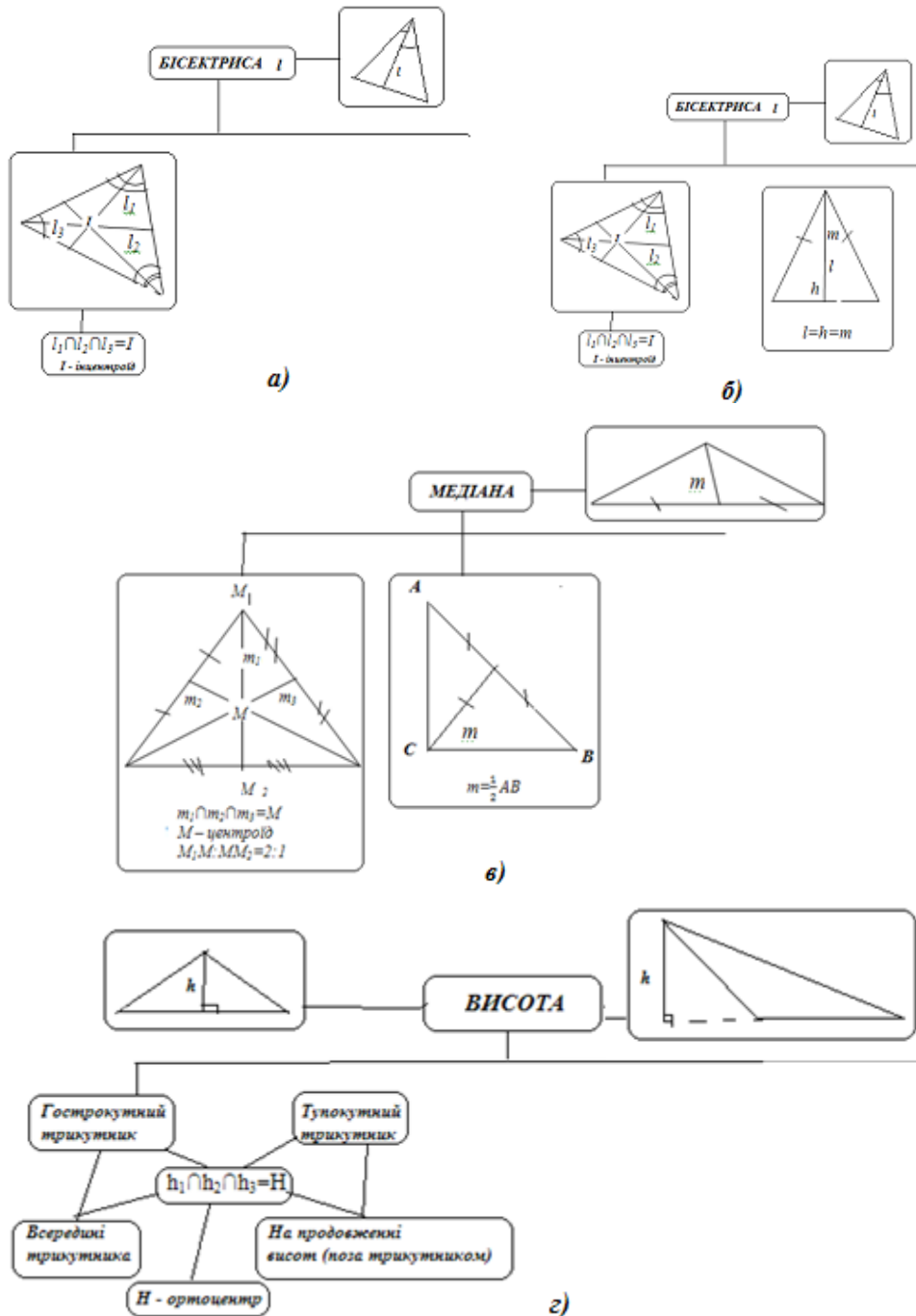


Рис. 6. Схема «Бісектриса. Медіана. Висота»

Таким чином, створюючи опорні конспекти у вигляді креолізованих текстів, ми використовуємо позитивну сторону кліпового мислення. Але ми вивчаємо новий матеріал, і вже дитина не бачить зв'язку із попереднім (негативна сторона такого мислення). Щоб подалати це, ми повертаємося до схем і доповнюємо їх, демонструючи дітям зв'язок між темами. Таким чином нагадуючи дитині, що всі ці поняття пов'язані. А коли така схема доповнюється у 8 або 9 класі, то дитина створює зв'язки між різними темами, а створений зошит для правил стає гарним довідником під час підготовки у 9 класі до державної підсумкової атестації.

Для того, щоб створити такий повноцінний конспект, сам вчитель повинен чітко уявляти собі послідовність вивчення тем, опорні задачі (які також необхідно вводити до зошита) та поступово доповнювати із дітьми картину світу плоскої геометрії. А тому необхідно навчати цьому майбутніх учителів математики у курсі «Методика навчання математики», пропонуючи їм під час аналізу навчальних програм та підручників виділяти опорні задачі й основне у темі, а також створювати креолізовані тексти. У подальших дослідженнях плануємо створити такі довідники з геометрії для 8 і 9 класів, створивши методичний посібник для молодого вчителя, який тільки починає працювати у закладах середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці. Педагогіка*. Вип. 257. Т. 269. 2016. С. 38–42.
2. Істер О. С. Геометрія: підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2015. 184 с.
3. Ковальчук М. Чем опасно клиповое мышление? URL: <https://learning.ua/blog/201902/chym-nebezpechne-klipove-myslennia/ru/> (дата зверення: 25.06.2020).
4. Кліпове мислення: менше тексту, більше картинок. URL: <https://opinionua.com/2018/03/12/klipove-mislennya-menshe-tekstu-bilshe-kartinok/> (дата зверення: 25.06.2020).
5. Мартин Дж. Поворотный момент в истории человечества. *Мир прогнозов*. URL: www.mirprognozov.ru/prognosis/107/150/ (дата зверення: 11.10.2018).
6. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция. Оптимизация речевого воздействия. Москва: Наука, 1990. 240 с.
7. Стодолінська Ю. В. Класифікація креолізованих текстів у дискурсі маркетингу американських компаній дитячого одягу. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Вип. 204. Т. 216. 2013. С. 103–109.

REFERENCES

1. Hych, H. M. (2016). «Klipove» myslennia molodi: druh chy voroh navchannia? *Naukovi pratsi. Pedagogika*. – *Scientific works. Pedagogy*. Vyp. 257. Vol. 269, 38–42 [in Ukrainian].
2. Ister, O. S. (2015). Neometriia: pidruch. dlia 7-ho kl. zahalnoosvit. navch. zakl. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
3. Koval'chuk, M. Chem opasno klipovoe myshlenie? URL: <https://learning.ua/blog/201902/chym-nebezpechne-klipove-myslennia/ru/> [in Ukrainian].
4. Klipove my`slennya: menshe tekstu, bil`she karty`nok. URL: <https://opinionua.com/2018/03/12/klipove-mislennya-menshe-tekstu-bilshe-kartinok/> [in Ukrainian].
5. Martin, Dzh. (2018). Povorotnyj moment v istorii chelovechestva. *Mir prognozov – The world of forecasts*. URL: www.mirprognozov.ru/prognosis/107/150/ [in Russian].
6. Sorokin, Ju. A., Tarasov, E. F. (1990). Kreolizovannye teksty i ih kommunikativnaja funkciija. Optimizacija rechevogo vozdejstvija. Moskva: Nauka [in Russian].
7. Stodolinska, Yu. V. (2013). Klasyfikatsiia krealizovanykh tekstiv u dyskursi marketynhu amerykanskykh kompanii dytiachoho odiahu. *Naukovi pratsi. Filolohiia. Movoznavstvo. Scientific works. Philology. Linguistics*. Issue 204. Vol. 216. P. 103–109 [in Ukrainian].